

ADVIES VAN HET INSTITUUT VOOR NATUURBEHOUD A.2003.200

Afbakening van “vogelrijke gebieden” in de jachtopeningsbesluiten 2003-2008. Adviesnota betreffende het Mechels Rivierengebied

Nummer : **IN.A.2002.200**
Datum : 04 – november – 2003
Auteurs: Koen Devos, Anny Anselin & Eckhart Kuijken
Vragen naar : Koen Devos
Geadresseerde : Kabinet Sannen
Administratie :
Afdeling :
Aantal bladzijden : 7

Betreft: vraag naar informatie over de selectie en afbakening van vogelrijke gebieden in het kader van de jachtopeningsbesluiten 2003-2008.

Naar aanleiding van een procedure voor de Raad van State wordt door de heren Van der Auwera via het advocatenbureau Denys Laevens De Vuyst toelichting gevraagd over de kwalificatie van het Mechels Rivierengebied als vogelrijk gebied in de jachtopeningsbesluiten 2003-2008. De jachtbeperkingen in bepaalde delen van dit gebied worden door de eigenaren betwist. Het Instituut werd hierover door het Kabinet Sannen om toelichting gevraagd.

1. Criteria

De eigendommen waarvan sprake maken onderdeel uit van “het Mechels rivierengebied” – een gebied dat voldoet aan de criteria voor opname op de lijst van internationaal belangrijke watervogelgebieden. Deze criteria zijn internationaal en officieel vastgelegd onder de Ramsar-Conventie en worden ook toegepast door de Europese lidstaten in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Het gaat om volgende criteria:

- een gebied wordt internationaal belangrijk geacht indien regelmatig minimum 1 % van de volledige geografische populatie van een soort of ondersoort in het gebied voorkomt.
- Een gebied wordt internationaal belangrijk geacht indien regelmatig meer dan 20.000 watervogels in het gebied voorkomen.

Het Mechels rivierengebied is van internationaal belang voor de Krakeend. Hiervoor baseerden we ons op tellingen van watervogels uit de periode 1995/96 tot en met 2001/2002 die opgeslagen zijn in de watervogeldatabank van het Instituut voor Natuurbehoud. De 1 % van de Krakeend voor deze periode bedraagt 300 (zie internationale publicatie van Wetlands International Rose & Scott 1997, te raadplegen op www.wetlands.agro.nl). Dat het rivierengebied te Mechelen ruimschoots voldoet aan dit criterium blijkt ondermeer uit volgende tellingen:

13/01/2002: 641 ex.
13/01/2001: 529 ex.
15/01/2000: 306 ex.
14/02/1999: 427 ex.

De vermelde aantallen hebben louter betrekking op de gebieden 6 (Broek De Naeyer te Willebroek), 7 (de putten van Walem en Battenbroek) en 8 (het Mechels Broek) zoals afgebakend in het kader van de jachtopeningsbesluiten (zie kaarten op website www.bosengroen.be).

In strenge winters kunnen deze gebieden ook van internationaal belang zijn voor de Tafeleend (tot bijna 4000 ex. aanwezig in januari 1996, 1 %-norm = 3500).

Het Mechels Rivierengebied is omwille van de internationale vogelrijkdom ook als dusdanig opgenomen als één van de "Important Bird Areas" in Europa (zie rapport Heath & Evans, 2000, Birdlife Conservation Series No. 8).

Dit rapport wordt door de Europese Commissie als een belangrijk basisdocument beschouwd voor de afbakening van Vogelrichtlijngebied in de EU. Het Mechels Rivierengebied werd trouwens in 1998 ook reeds voorgesteld als een nieuw Europees Vogelrichtlijngebied in Vlaanderen (zie bijlage 1, uittreksel uit betreffend advies van het Instituut voor Natuurbehoud).

Vlaanderen is trouwens verplicht om gebieden die voldoen aan de Europese criteria ook effectief aan te duiden als EU Vogelrichtlijngebied, en is dus wat betreft het Mechels Rivierengebied duidelijk nog in gebreke.

2. Afbakening

Voor de afbakening van de gebieden werd uitgegaan van de richtlijnen die in het kader van de Ramsar-Conventie zijn bepaald (zie bijlage 1).

De drie clusters van het Mechels Rivierengebied liggen allemaal in het valleigebied van Rupel en Dijle en behoren aldus tot hetzelfde rivierecosysteem. Dergelijk ecosysteem is een eerste belangrijke basis voor de afbakening van een gebied.

Voor de aanwezige watervogelpopulaties vormen de afgebakende "vogelrijke gebieden" 6, 7 en 8 één functioneel ecologisch geheel dat gekenmerkt wordt door een regelmatige uitwisseling van vogels (o.a. onder invloed van voedselveranderingen, verstoring enz...). Volgens de Ramsar-richtlijnen dient de afbakening van de gebieden derwijze te gebeuren dat voldaan wordt aan de ecologische noden van de soorten in kwestie. Dit impliceert dat in het geval van het Mechels Rivierengebied zowel open water (plassen) als omringend landbouwgebied (vnl. graslanden) en moerasgebieden werden afgebakend. Het eerste biotoop fungeert voornamelijk als rustgebied voor watervogels, de andere vooral als voedselgebieden. Ze hebben dus duidelijk een aanvullende functie.

De reden om de jacht in deze internationaal belangrijke watervogelgebieden te beperken, is het beperken van verstoring. De meeste watervogelsoorten zijn immers bijzonder verstoringgevoelig en verlaten grotendeels een gebied wanneer er regelmatig gejaagd wordt. Verstoring door jacht treft trouwens niet alleen bejaagbare soorten maar ook beschermde en bedreigde diersoorten. In belangrijke watervogelgebieden dienen dan ook de nodige maatregelen genomen te worden om verstoring van vogels te beperken of te voorkomen. Dit impliceert dat er beperkingen aan de jacht worden opgelegd. Dat kan op

verschillende manieren gebeuren: in de ruimte (het creëren van jachtvrije zones), in de tijd (een verkorting van het jachtseizoen), of een combinatie van beide (zoals in de nieuwe jachtopeningsbesluiten) .

Onderzoek heeft uitgewezen dat vluchtafstanden voor watervogels tijdens het jachtseizoen meestal variëren van 250 tot 500 meter. Dit betekent dat slechts 1 jager nodig is om alle vogels in een gebied van 80 ha te verjagen. Ook dit heeft implicaties voor de afbakening van zones waar jachtbeperkingen worden ingesteld om verstoring te beperken. Het kan gebeuren dat binnen de afgebakende zones kleine terreinen liggen als enclaves die minder waardevol zijn voor watervogels. Jacht op deze terreinen zou echter een grote negatieve impact hebben op aanliggende zones die wel degelijk van belang zijn voor watervogels. Het beperken van verstoring door de jacht is dan ook slechts mogelijk indien grotere, aaneengesloten zones worden afgebakend.

In een laatste fase werd de begrenzing van de afgebakende gebieden afgestemd op gemakkelijk in het veld herkenbare landschapselementen zoals rivieren, kanalen en wegen. Het gaat hier slechts om een zeer beperkte bijsturing. Uiteraard kon steeds gebruik gemaakt worden van de Biologische Waarderingskaart teneinde de habitats van belang voor watervogels te situeren.

Bijlage 1

Voorstel tot aanpassing van de perimeter van de Vogelrichtlijngebieden in Vlaanderen en tot uitbreiding van het aantal habitats binnen de niet integraal beschermde gebieden.

*Anny Anselin, Désiré Paelinckx, Koen Devos,
Martine van Hove & Eckhart Kuijken*

Juli 1998

Adviesnota IN.A98/107

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
B-1070 Brussel

6. Voorstel van nieuw aan te duiden vogelrichtlijngebied tussen Willebroek en Mechelen en ten oosten van Mechelen: 'Rivierenland'

Dit gebied van 2263 ha gelegen tussen Willebroek en Mechelen en ten zuidoosten van Mechelen (prov. Antwerpen) wordt voorgesteld omdat het belangrijk is zowel als broedgebied van verschillende soorten van Bijlage 1 als door het voorkomen van internationaal belangrijke watervogelconcentraties.

1. Broedvogels van de Bijlage 1-lijst (tussen haakjes het aantal broedparen of territoria):
Woudaapje, *Ixobrychus minutus* (1), Kwak, *Nycticorax nycticorax* (1), Bruine Kiekendief, *Circus aeruginosus* (1), Porseleinhoen, *Porzana porzana* (1-3), IJsvogel, *Alcedo atthis* (5-7), Zwarte Specht, *Dryocopus martius* (1-2), Blauwborst, *Luscinia svecica* (35-50),

Niet op Bijlage 1 voorkomende, maar in Vlaanderen minder algemene, zeldzame of kwetsbare broedvogels zijn o.a.:

Dodaars, *Tachybaptus ruficollis* (5-6), Zomertaling, *Anas querquedula* (5-7), Slobeend, *Spatula clypeata* (>30), Aalscholver, *Phalacrocorax carbo* (4), Watersnip, *Gallinago gallinago* (1), Waterral, *Rallus aquaticus* (1-5).

2. Internationaal belangrijke aantallen overwinteren en doortrekkende vogelsoorten (tussen haakjes het maximaal aantal exemplaren en het criterium voor internationale belangrijkheid) :

Krakeend, *Anas strepera* (340) (criterium: 300) en Tafeleend, *Aythya ferina* (3950) (criterium: 3500).

Het gebied is bovendien nog een belangrijke overwinteringsplaats voor Pijlstaart, *Anas acuta* (460), Wintertaling, *Anas crecca* (440), Bergeend, *Tadorna tadorna* (580), Slobeend, *Spatula clypeata* (180), Kuifeend, *Aythya fuligula* (1000).

Voorstel van te beschermen habitats binnen het vogelrichtlijngebied:

- Moerassen (inclusief Vn)
- Waterrijke gebieden
- Waterlopen en hun oevervegetaties (inclusief slikplaten en zoetwaterschorren)

- Kle
- Ruigtevegetaties
- Historisch permanent grasland volgens Bijlage IV
- Loofbossen en struwelen

Bijlage 2.

Strategic Framework and guidelines for the future development of the List of Wetlands of International Importance of the Convention on Wetlands (Ramsar, Iran, 1971)

[adopted by Ramsar Resolution VII.11]

IV. Guidelines for adopting a systematic approach to identifying priority wetlands for designation under the Ramsar Convention

46. **Boundary definition of sites.** When designating sites, Contracting Parties are encouraged to take a management-oriented approach to determining boundaries, recognizing that these should allow management of the site to be undertaken at the appropriate scale for maintaining the ecological character of the wetland. Article 2.1 of the Convention indicates that Ramsar sites "*may incorporate riparian and coastal zones adjacent to the wetlands, and islands or bodies of marine water deeper than six metres at low tide lying within the wetlands*". For very small and therefore potentially vulnerable sites, Contracting Parties are encouraged to include buffer zones around the wetland. These may also be a useful management tool for subterranean system wetlands as well as larger sites.

47. In determining the boundaries of sites identified as habitat for animal species, these should be established so as to provide adequately for all the ecological and conservation requirements of those populations. In particular, large animals, species at the top of food-chains, those with large home-ranges, or with feeding and resting areas that are widely separated, will generally require substantial areas to support viable populations. If it is not possible to designate a site extending to the entire range used or accommodating viable (self-sustaining) populations, then additional measures relating to both the species and its habitat should be adopted in the surrounding areas (or the buffer zone). These measures will complement the protection of the core habitat within the Ramsar site.

48. While some sites considered for designation will be identified at landscape scale, containing substantial elements of whole wetland ecosystems, others may be smaller. In selecting and delimiting such more restricted wetlands the following guidance may assist in determining their extent:

i. as far as possible, sites should include complexes or mosaics of vegetation communities, not just single communities of importance. Note that wetlands with naturally nutrient poor (oligotrophic) conditions generally exhibit low diversity of species and habitats. In these wetlands, high diversity may be associated with low conservation quality (indicated by markedly altered conditions). Thus, diversity must always be considered within the context of the norms of the wetland type;

ii. zonations of communities should be included as completely as possible in the site. Important are communities showing natural gradients (transitions), for instance from wet to dry, from salt to brackish, from brackish to fresh, from oligotrophic to eutrophic, from rivers to their associated banks, shingle bars and sediment systems, etc.;

iii. natural succession of vegetation communities often proceeds rapidly in wetlands. To the greatest extent possible and where these exist, all phases of succession (for example, from open shallow water, to communities of emergent vegetation, to reedswamp, to marshland or peatland, to wet forest) should be included in designated sites. Where dynamic changes are occurring, it is important that the site is large enough so that pioneer stages can continue to develop within the Ramsar site;

iv. continuity of a wetland with a terrestrial habitat of high conservation value will enhance its own conservation value.

49. The smaller the site, the more vulnerable it is likely to be to outside influences. In determining boundaries of Ramsar sites, particular attention should be given to ensuring that wherever possible the limits of the sites serve to protect them from potentially damaging activities, especially those likely to cause hydrological disturbance. Ideally, boundaries should include those areas of land necessary to provide and maintain the hydrological functions needed to conserve the international importance and integrity of the site. Alternatively, it is important that planning processes are operating to ensure that potential negative impacts arising from land-use practices on adjoining land or within the drainage basin are suitably regulated and monitored to provide confidence that the ecological character of the Ramsar site will not be compromised.

50. **Site clusters.** Clusters of small sites, or individual small "satellite" sites associated with larger areas, should be considered for listing where these are:

i. component parts of a hydrologically linked system (e.g., a complex of valley mires, or system of groundwater-fed wetlands along a spring line, or karst and subterranean wetland systems); and/or

ii. linked in their use by a common population of animal (e.g., a group of alternative roost or feeding areas used by one population of waterbirds); and/or

iii. formerly geographically continuous before being separated by human activity; and/or

iv. otherwise ecologically interdependent (e.g., sites forming part of a distinct wetland district/landscape with a common developmental history and/or supporting discrete species populations); and/or

v. found in arid or semi-arid zones, where complexes of dispersed wetlands (sometimes of a non-permanent nature) can both individually and collectively be of very great importance both for biological diversity and human populations (e.g., essential links in incompletely known chains).

51. Where a cluster of sites is designated, the Ramsar Information Sheet should state clearly the rationale for treating the component parts collectively as one listed site.

